

кцій, що притаманні вказаним видам діяльності, а саме: пошук нових напрямків і початок перспективних міроприємств; обмін інформацією; контроль початих міроприємств; взаємне спілкування працівників із одного ділового середовища; пошуки й оперативна розробка робочих ідей і задумів; підтримка ділових контактів на рівні підприємств, фірм.

Упровадження цього тренінгу у практику діяльності вищого навчального закладу забезпечило зростання рівнів культури професійного спілкування майбутніх менеджерів. Так на етапі констатувального експерименту високий рівень мали 10 % студентів, що приймали участь в експерименті, 34 % характеризувались середнім, а 56 % низьким рівнем сформованості культури професійного спілкування. Після проведення формувального експерименту рівні оволодіння вказаною культурою були наступними: у 45,2 % студентів — високий, у 34,4 % середній та у 20,4 % низький.

Результати експериментальних досліджень, що були проведені нами у 2002—2007 рр., дозволили вирізнити шляхи удосконалення тренінгових занять з формування культури професійного спілкування у майбутніх менеджерів.

Л. В. Воробйова, канд. екон. наук, доц.,
кафедра історії економічних вчень та економічної історії

ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ПРЕДМЕТУ «ІСТОРІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ»

«На світі є речі важливіші від самих прекрасних відкриттів — це знання методу, яким вони були зроблені»
Г. Лейбніц

Педагог-новатор, який вступає в XXI століття, перш за все, повинен вчити новому мисленню, методам пізнання і самоорганізації. Інакше кажучи, завдання викладача полягає в тому, щоб підвести студента до дверей, дати ключ і навчити його користуватися цим інструментом. Ніхто, окрім самого студента, не зможе ввійти у світ знань. Тому конкретними завданнями педагога-новатора є наступні:

1) навчити студента самостійно розглядати явища цілісно і в динаміці;

2) навчити студента самоорганізації.

Вирішенню цих завдань сприяє використання тренінгових технологій.

На кафедрі є певний досвід по проведенню семінарів-дискусій. Зі складу групи за особистою ініціативою студентів признається «журі» або «судійська колегія» із 3-х осіб. Наступним етапом проведення заняття є розробка умов дискусії, оцінки її з урахуванням факторів організаційності і дисципліни «команди». Ці умови розробляються в порядку живого обговорення усіх студентів під керівництвом викладача.

Наприклад, одне із таких занять.

Умови:

I. Кожна команда у відповідності до теми семінару повинна підготувати та поставити 1—2 питання іншій команді. Причому, основною вимогою є наступна: команді, яка готує питання, самій необхідно знати відповіді на нього повно, глибоко, досконало.

У випадку невміння чи несвоєчасної підготовки до відповіді на поставлене питання відповідаюча команда не справляється зі своїм завданням, і команда, яка це питання поставила, сама повинна дати на нього відповідь.

Оцінку відповіді дає «судійська колегія» сумісно з викладачем.

У випадку, коли відповідаюча команда сама відповідає на питання, то її відповідь оцінює команда, яка це питання поставила. Свою оцінку додає «судійська колегія» і викладач.

II. Проводимо конкурс капітанів (1—2 питання).

Питання можуть ставити:

- A) команди-суперниці;
- Б) «судійська колегія»;
- В) капітан капітану;
- Г) викладач;
- Д) любий член команди.

Оцінку виставляє в цьому випадку учасник гри, який поставив питання, «судійська колегія» і викладач. Оцінки виставляються в письмовій формі на записках, які подаються в «судійську колегію» і враховуються при підведенні підсумків.

III. Встановлюється час для команд:

- для підготовки питань — 1—2 хвилини;
- для підготовки відповідей — 2—3 хвилини;
- відповіді команд регламентуються до 5 хвилин.

IV. Обов'язковими умовами ведення ділової гри-дискусії є:

- 1) урахування роботи капітана з командою;
- 2) кількість учасників команди, які відповідають на питання;
- 3) повнота та глибина відповідей;
- 4) поведінка команди під час підготовки питань та відповідей;
- 5) вміння висловлювати свої думки;
- 6) вміння обґрунтувати свої думки;
- 7) використання додаткових даних;
- 8) організованість команди.

Після закінчення дискусії за певною темою «судійська колегія» та викладач підводять підсумки ділової гри з урахуванням запропонованих умов, чітко визначаючи переможця: і команду, і капітана.

Така форма проведення занять у навчальних групах показала зміни в мисленні студентів, у підходах до вирішення поставлених завдань.

До активних форм відносяться також проблемні методи навчання.

Проблемне навчання побудоване на отриманні знань шляхом вирішення навчальних проблем. Проблемний метод навчання спирається на педагогіку співробітництва, на творче відношення студентів до отримання знань. Проблемний вид навчання формує пізнавальні навички та вміння в даній галузі знань, направлений на підготовку спеціалістів самостійної творчої дії.

Наприклад, при вивченні теми «**Основні тенденції розвитку ринкового господарства провідних країн Європейської цивілізації в період монополістичної конкуренції та її відображення в економічній думці (70-і роки XIX ст. — початок XX ст.)**» розглядається така течія економічної думки, як маржиналізм. Студентам можна поставити таке проблемне питання: проаналізуйте та прокоментуйте наведені вислови представників маржинальної течії з позицій сучасної економічної науки і господарської практики:

1) «Якщо ми розпоряджаємося комплексарними благами якогось вищого порядку, то спершу ці блага повинні бути перетворені в блага ближчого нижчого і так далі, поки ми не отримаємо благ першого порядку, які можна безпосередньо застосувати для задоволення наших потреб» (К. Менгер) [4, с.67].

2) «Проста людина застосовує вчення про граничну користь на практиці набагато краще, ніж формувала це вчення політична економія» (О. Бем-Баверк) [4, с.68].

3) «Розробка теорії повинна йти рука в руку з вивченням фактів, а для розгляду більшості сучасних проблем велике значення мають найновіші факти» (А. Маршалл) [4, с.72].

4) «Завдання економічної науки, як і інших, полягає в тому, щоб зібрати факти, систематизувати, тлумачити їх і виводити з них належні висновки» (А. Маршалл) [4, с.72].

Така робота проводиться в підготовленій аудиторії, студенти формулюють питання через призму особистого сприйняття, слідкують за ходом відповідей, доповнюють чи заперечують, вимагають уточнення. Самі оцінюючи відповіді, допомагають собі та іншим студентам групи мислити та діяти самостійно, творчо.

Література

1. *Атанов Г. А.* Деятельностный подход в обучении. — Донецк: ЕАИ-пресс, 2001. — 160 с.
2. Історія економіки та економічної думки: курс лекцій / Авт. кол.: С. В. Степаненко (кер. авт. кол.), В. М. Феценко, С. Н. Антонюк, Н. О. Тимочко та ін. — К.: КНЕУ, 2006. — 664 с.
3. *Маслов Н. В.* Ноосферное образование: Монография. — М.: Инст. холододинамики, 2002. — 338 с.
4. *Реверчук С. Н.* Історія економічних вчень: тести і вправи: Навчальний посібник. — К.: Атіка, 2002. — 96 с.
5. *Самодрін А. П.* Профільне навчання в середній школі. — Кременчук: Видавничий центр Сучасного гуманітарно-економічного інституту, за участю РВЦПНТУ, 2004. — 384 с.
6. *Сугаков В. Й.* Основи синергетики. — К.: Обереги, 2001. — 287 с.

О. В. Востряков, доц.,
Г. В. Махова, старш. викл.,
кафедра стратегії підприємств

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

Стрімкі зміни в зовнішньому середовищі підприємств, нестабільні соціально-економічні, політичні та правові умови функціонування сучасних компаній формують нові вимоги до управлінців. Перед менеджерами постають завдання щодо набуття підприємствами конкурентних переваг, пошуку нових шляхів розвитку, визначення стратегічних цілей підприємств та прийняття зв'язаних рішень щодо їх досягнення. Для успішної реалізації управлінських функцій на рівні стратегічного менеджменту, фахівці